

ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Подано класифікацію економіко-математичних методів аналізу показників діагностики стану економічної безпеки суб'єктів господарювання. Здійснено економетричний аналіз впливу окремих факторів на результати діяльності. Представлені моделі регресійного аналізу рекомендовано використовувати для прогнозування доходності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: параметри економічної безпеки, множинна лінійна регресія, коефіцієнти кореляції, коефіцієнти детермінації.

Приведена классификация экономико-математических методов анализа показателей диагностики состояния экономической безопасности субъектов хозяйствования. Осуществлен эконометрический анализ влияния отдельных факторов на результаты деятельности. Представленные модели регрессионного анализа рекомендуется использовать для прогнозирования доходности субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: параметры экономической безопасности, множественная линейная регрессия, коэффициенты корреляции, коэффициенты детерминации.

The article presents the classification of economic-mathematical methods of analysis of diagnosis of the economic security entities. Undertaken econometric analysis of the impact of individual factors on the results of operations. Predstaleni model recommended to use regression analysis to predict yield entities.

Key words: economic security settings, multiple linear regression, correlation coefficients, coefficients of determination.

Постановка проблеми. Видозміна підходів та методів розв'язання складних проблем функціонування та розвитку господарських суб'єктів, поява нових управлінських парадигм, підвищення динаміки та невизначеності зовнішнього середовища, нові організаційні форми бізнес-практики визначають особливості діяльності суб'єктів господарювання. Сучасна парадигма управління трактується як теоретико-методологічне підґрунтя аналізу, синтезу та оптимізації шляхів розв'язання певної проблеми. Причому вона розглядається як сукупність теоретичних положень та поглядів щодо різних наукових сфер. Їхній склад та композиція об'єктивно зумовлюються зміною поглядів

на процеси і явища на різних етапах розвитку економіки та визначає вибір методів аналізу економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Під економічною безпекою будемо розуміти її стан у межах граничних значень та здатність забезпечити реалізацію економічних інтересів [1].

Таким чином, необхідність у дослідженні систем управління економічною безпекою визначається з одного боку динамізмом змін зовнішнього середовища та ефективністю використання ресурсів – з іншого. Дослідження систем управління можуть бути різними як за цілями, так і за методологією їх проведення. Дослідження систем управління неможливе без знання таких наук, як менеджмент, теорія організації, економіко-математичні методи моделювання та аналізу складних соціально-економічних систем [2, 3, 5, 6].

Сучасний стан економічних процесів характеризується високим рівнем складності, динамізму та напруженості і вимагає складних математичних описів внутрішніх взаємодій та зовнішніх зв'язків об'єктів дослідження й аналізу [2, 4].

Аналіз методів дослідження. Методи дослідження є способами та прийомами проведення досліджень. Вибір та інтеграція різних методів при проведенні дослідження визначаються знаннями, досвідом і інтуїцією аналітиків.

Усю сукупність методів дослідження можна розбити на три великі групи: методи, засновані на використанні знань і інтуїції дослідників; методи формалізованого представлення систем управління (методи формального моделювання досліджуваних процесів) і комплексні методи [2, 3].

Перша група – методи, засновані на виявленні й узагальненні думок досвідчених фахівців-експертів, використанні їх досвіду і нетрадиційних підходів до аналізу діяльності організації включають: метод «Мозкової атаки», метод типу «сценаріїв», метод експертних оцінок (включаючи SWOT-аналіз), метод типу «Дельфі», методи типу «дерева цілей», «ділової гри», морфологічні методи і ряд інших методів.

Друга група – методи формалізованого представлення систем управління, засновані на використанні математичних, економіко-математичних методів і моделей дослідження систем управління. Серед них можна виділити наступні класи:

- аналітичні (включають методи класичної математики – інтегральне числення, диференціальне числення, методи пошуку екстремумів функцій, варіаційне числення, методи математичного програмування, теорії ігор);

- статистичні (включають теоретичні розділи математики – математичну статистику, теорію ймовірності і напрями прикладної мате-

матики, що використовують стохастичні уявлення – теорію масового обслуговування, методи статистичних випробувань, методи висунення і перевірки статистичних гіпотез та інші методи статистичного імітаційного моделювання) [4];

– теоретико-множинні, логічні, лінгвістичні, семіотичні представлення (розділи дискретної математики, складові теоретичної основи розробки різного роду мов моделювання, автоматизації проектування, інформаційно-пошукових мов), нечіткі множини [4];

– графічні (включають теорію графів і різного роду графічні представлення інформації типу діаграм, графіків, гістограм тощо) [2].

У даний час в економіці і організації виробництва застосовуються практично всі групи методів формалізованого представлення систем. Для зручності їх вибору в реальних умовах на базі математичних напрямів розвиваються прикладні методи і пропонуються їх класифікації.

До третьої групи належать комплексні методи: комбінаторика, ситуативне моделювання, топологія, графосеміотика та ін. Вони сформувалися шляхом інтеграції експертних і формалізованих методів [2, 3].

Крім цього існують методи дослідження інформаційних потоків.

Метою даного дослідження є економетричний аналіз впливу елементів інтелектуального капіталу на результати діяльності на основі моделей множинної регресії, який розглядається як частина системи моніторингу економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Виклад основних положень. Аналітична модель може складатись з системи взаємозв'язаних рівнянь, що показують, які саме умови та фактори впливають на результуючий параметр. За результуючий параметр виберемо дохід від діяльності, за параметри його формування – показники витрат на персонал, адміністративних витрат та витрат на нематеріальні активи, які розглядаються як параметри діагностики стану економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Побудуємо модель лінійної багатofакторної регресії, за допомогою якої визначимо ступені впливу деяких показників діяльності банків на величину доходу, тобто визначимо ефективність витрат на управління (витрати на персонал і адміністративні витрати) та використання нематеріальних активів.

Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам [6].

Модель множинної лінійної регресії має вигляд:

$$D = a \text{ HA} + b \text{ ВП} + g \text{ АВ} + e ,$$

де D – загальний дохід від діяльності, a HA, ВП і АВ– нематеріальні активи, адміністративні витрати і витрати на персонал відповідно;

a, b, g – невідомі параметри (коефіцієнти лінійної регресії),

e – випадкова величина (помилка регресії).

Об'єктами досліджень обрано групу банків з найвищим рівнем доходів. Дані взято з таблиць «Фінансові результати діяльності банків України», що подаються поквартально у «Віснику НБУ»[8].

За допомогою пакета Microsoft Excel на основі даних спостережень проведемо необхідні розрахунки моделей множинної лінійної регресії і з метою перевірки адекватності побудованої моделі розрахуємо значення статистичних критеріїв Фішера, Стьюдента та коефіцієнтів кореляції і детермінації. Згідно з критерієм Фішера можна стверджувати про адекватність моделі до вихідних даних з ймовірністю p , якщо розрахункові значення критерію є більшими від табличних значень, узятих з певною ймовірністю. Аналогічно проводиться перевірка статистичної значущості коефіцієнтів рівняння регресії: якщо фактичні значення критерію Стьюдента є більшими від табличного значення, то коефіцієнт є вірогідним і дає статистично достовірну оцінку залежності результативної ознаки від певного чинника. Значення множинного коефіцієнта кореляції вказує на щільність кореляційного зв'язку між доходом банку і досліджуваними факторами. Множинний коефіцієнт детермінації показує, наскільки зміна або дисперсія результативної ознаки залежить від дисперсії або коливань значень досліджуваних чинників.

Як видно з табл. 1, отримані моделі множинної лінійної регресії $\tilde{y} = a \text{ HA} + b \text{ ВП} + g \text{ АВ} + e$ залежності доходу банків від витрат на нематеріальні активи, витрат на персонал та адміністративних витрат є високоадекватними до вихідних даних за статистичним F-критерієм Фішера, оскільки розрахункові значення для кожної моделі є більшими від табличного значення, як за ймовірності $p=0,95$ ($F_{\text{tabl}}(k_1=1; k_2=9) = 5,12$), так і за ймовірності $p=0,99$ ($F_{\text{tabl}}(k_1=1; k_2=9) = 10,56$). Це дозволяє використовувати ці моделі для прогнозування доходів та планування витрат. Значення множинних коефіцієнтів кореляції, що дуже близьке до 1, також підтверджує високу залежність доходу банків від вибраних факторів у сукупності. В той же час перевірка коефіцієнтів регресії на статистичну значущість за допомогою критерію Стьюдента за ймовірності $p=0,95$ (табличне значення $t_{\text{tabl}} = 2,28$) показує, що отримані коефіцієнти є переважно статистично невірогідними, оскільки розрахун-

кові значення є меншими за табличне значення. Це дає змогу пояснити різні знаки коефіцієнтів при факторних змінних для кожного з досліджуваних банків.

Таблиця 1

Результати економетричного аналізу залежності доходу банків від нематеріальних активів, витрат на персонал та адміністративних витрат

Банки	Рівняння множинної лінійної регресії та розрахункові значення критерію Стьюдента для коефіцієнтів α , β , γ ($t_{\text{tab1}}(p=0,95, k=9)=2,26$, $t_{\text{tab1}}(p=0,99, k=9)=3,25$)	Парний коефіцієнт кореляції	Парний коефіцієнт детермінації	Розрахункові значення критерію Фішера $F_{\text{tab}}(k_1=1; k_2=9; p=0,95)=5,12$ і $F_{\text{tab}}(k_1=1; k_2=9; p=0,99)=10,56$
БРОКБІЗНЕСБАНК	$\tilde{y} = -45042,04 + 4,82HA - 0,02BП + 5,53AB$ $t_a = 0,289; t_b = 0,013; t_g = 2,302$	0,987	0,975	116,58
НАДРА	$\tilde{y} = -7136,98 - 14,82HA + 0,66BП + 5,18AB$ $t_a = 0,593; t_b = 0,222; t_g = 1,429$	0,980	0,961	74,09
ОЩАДБАНК	$\tilde{y} = -162507,64 + 19,94HA + 1,80BП + 0,31AB$ $t_a = 0,954; t_b = 5,375; t_g = 0,237$	0,992	0,984	188,24
ПРИВАТБАНК	$\tilde{y} = -787153,09 + 85,17HA + 3,03BП + 2,40AB$ $t_a = 0,353; t_b = 2,057; t_g = 1,073$	0,984	0,969	94,45
ПРОМІНВЕСТБАНК	$\tilde{y} = -152329,13 + 2,2HA + 2,0BП + 2,05AB$ $t_a = 0,052; t_b = 1,663; t_g = 0,976$	0,964	0,929	39,21
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	$\tilde{y} = -20164,46 + 7,59HA + 2,97BП + 0,61AB$ $t_a = 4,367; t_b = 6,291; t_g = 0,787$	0,997	0,995	555,93
УКР ЕКСІМБАНК	$\tilde{y} = -912779,04 + 93,03HA + 6,35BП - 6,91AB$ $t_a = 1,832; t_b = 5,087; t_g = 1,735$	0,990	0,981	157,59
УКР ПРОМБАНК	$\tilde{y} = 50099,58 - 39,13HA + 0,07BП + 4,57AB$ $t_a = 0,760; t_b = 0,071; t_g = 2,399$	0,980	0,961	74,489
УКРСИББАНК	$\tilde{y} = -270089,58 + 1,99HA + 2,06BП + 2,77AB$ $t_a = 0,899; t_b = 2,063; t_g = 1,520$	0,994	0,988	238,78
УКРСОЦБАНК	$\tilde{y} = -502961,59 + 21,74HA + 2,76BП + 1,63AB$ $t_a = 1,529; t_b = 0,869; t_g = 0,369$	0,974	0,949	56,08
ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ	$\tilde{y} = 25078,19 - 1,74HA - 0,32BП + 6,97AB$ $t_a = 0,183; t_b = 0,115; t_g = 0,169$	0,992	0,984	188,597

Для визначення глибини впливу кожного з вибраних факторів на дохід банків використаємо рівняння парної регресії $\tilde{y} = a + bx$, парні коефіцієнти кореляції і детермінації, значення критеріїв Фішера і Стьюдента.

За результатами економетричного аналізу парних регресійних моделей залежності доходу банків від нематеріальних активів (табл. 2) можна зробити висновок про адекватність отриманих моделей до емпіричних даних з ймовірністю $p=0,95$ для таких банків,

як БРОКБІЗНЕСБАНК, НАДРА, ОЩАДБАНК, ПРИВАТБАНК, РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ, УКРПРОМБАНК, УКРСИББАНК, УКРСОЦБАНК та неадекватність моделей для банків ПРОМІНВЕСТБАНК, УКРЕКСІМБАНК, ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ. Значення парних коефіцієнтів кореляції від 0,3 до 0,6 вказують на посередній кореляційний зв'язок між доходом банків і нематеріальними активами, тобто вони свідчать про незначний вплив цього фактора на дохід.

Таблиця 2

Результати економетричного аналізу залежності доходу банків від нематеріальних активів

Банки	Рівняння парної лінійної регресії	Парний коефіцієнт кореляції	Парний коефіцієнт детермінації	Розрахункові значення критерію Фішера $F_{\text{таб}}(k_1=1; k_2=11; p=0,95)=4,84$ і $F_{\text{таб}}(k_1=1; k_2=11; p=0,99)=9,86$	Критерій Стьюдента	
					t_a	t_b
БРОКБІЗНЕСБАНК	$\tilde{y} = -191974,73 + 85,51NA$	0,575	0,331	5,44	0,98	2,33
НАДРА	$\tilde{y} = 306709,67 + 174,37NA$	0,599	0,359	6,16	1,08	2,48
ОЩАДБАНК	$\tilde{y} = -923185,63 + 222,61NA$	0,630	0,397	7,25	1,30	2,69
ПРИВАТБАНК	$\tilde{y} = -374320179 + 190392NA$	0,636	0,405	7,47	1,42	2,73
ПРОМІНВЕСТБАНК	$\tilde{y} = -175118856 + 209,83NA$	0,539	0,290	4,49	1,24	2,12
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	$\tilde{y} = 1523329,75 + 38,27NA$	0,806	0,649	20,33	5,74	4,51
УКРЕКСІМБАНК	$\tilde{y} = -287381738 + 407,29NA$	0,385	0,148	1,91	1,04	1,38
УКРПРОМБАНК	$\tilde{y} = 35383,84 + 344,64NA$	0,572	0,327	5,35	0,25	2,31
УКРСИББАНК	$\tilde{y} = -600056,33 + 25,26NA$	0,818	0,669	22,25	1,45	4,72
УКРСОЦБАНК	$\tilde{y} = -211959,38 + 69,01NA$	0,835	0,698	25,39	0,69	5,04
ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ	$\tilde{y} = 472925,78 - 0,81NA$	0,522	0,273	4,12	3,73	2,03

Тільки для банків РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ, УКРСИББАНК і УКРСОЦБАНК значення коефіцієнта кореляції є більшим за 0,8, що вказує на сильніший вплив нематеріальних активів на дохід цих банків. Крім того, коефіцієнт регресії є статистично вірогідним згідно з критерієм Стьюдента, що дозволяє з високою достовірністю прогнозувати дохід цих банків, виходячи зі значення нематеріальних активів.

Залежність доходу банку від витрат на персонал виявилась набагато більшою від попередньої, на що вказують значення парних коефіцієнтів кореляції і детермінації (табл. 3), які є дуже близькими до 1. Про високу адекватність отриманих регресійних моделей свід-

чать розрахункові значення критерію Фішера, оскільки є набагато більшими за табличні значення як за ймовірності $p=0,95$, так і за ймовірності $p=0,99$.

Таблиця 3

Результати економетричного аналізу залежності доходу банків від витрат на персонал

Банки	Рівняння парної лінійної регресії	Парний коефіцієнт кореляції	Парний коефіцієнт детермінації	Розрахункові значення критерію Фішера $F_{\text{таб}}(k_1=1; k_2=6; p=0,95)=5,99$ і $F_{\text{таб}}(k_1=1; k_2=6; p=0,99)=13,74$	Критерій Стьюдента для перевірки коефіцієнтів рівняння $y=a+bx$ на статистичну значущість	
					t_a	t_b
БРОКБІЗНЕСБАНК	$\tilde{y} = 16428,80 + 3,32NA$	0,972	0,945	190,78	0,79	13,81
НАДРА	$\tilde{y} = -49393,43 + 4,75NA$	0,975	0,951	212,94	0,64	14,59
ОЩАДБАНК	$\tilde{y} = -19268,78 + 1,94NA$	0,991	0,983	622,31	0,42	24,95
ПРИВАТБАНК	$\tilde{y} = -332602,54 + 4,57NA$	0,982	0,965	305,78	1,34	17,49
ПРОМІНВЕСТБАНК	$\tilde{y} = -50722,67 + 3,12NA$	0,960	0,921	128,94	0,40	11,36
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	$\tilde{y} = -155916,00 + 3,77NA$	0,991	0,983	648,56	1,50	25,47
УКРЕКСІМБАНК	$\tilde{y} = -153049,97 + 4,33NA$	0,984	0,968	333,52	2,19	18,26
УКРПРОМБАНК	$\tilde{y} = 59456,98 + 2,43NA$	0,968	0,937	162,24	2,18	12,74
УКРСИББАНК	$\tilde{y} = -138790,58 + 3,58NA$	0,992	0,984	689,89	2,24	26,27
УКРСОЦБАНК	$\tilde{y} = -362509,20 + 4,74NA$	0,964	0,930	145,53	2,53	12,08
ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ	$\tilde{y} = -121535,70 + 3,65NA$	0,988	0,977	187,12	2,97	13,68

Коефіцієнти регресії у цих рівняннях є статистично значущими згідно з критерієм Стьюдента, що також дозволяє стверджувати про закономірність залежності доходу банку від витрат на персонал і точність прогнозу доходу банку за цими моделями.

Аналогічний економетричний аналіз залежності доходу банку від значення витрат на персонал відображено у табл. 4. Оцінка побудованих моделей на адекватність до вихідних даних за критерієм Фішера показує, що отримані рівняння є високоадекватними, оскільки розрахункові значення є набагато більшими від табличних і за ймовірності $p=0,95$, і за ймовірності $p=0,99$. Значення парних коефіцієнтів кореляції вказують на дуже тісний кореляційний зв'язок між доходом банку і адміністративними витратами. Точності прогнозування за отриманими моделями також надає той факт, що коефіцієнти регресії є статистично вірогідним згідно з критерієм Стьюдента.

Таблиця 4

Результати економетричного аналізу залежності доходу банків від адміністративних витрат

Банки	Рівняння парної лінійної регресії	Парний коефіцієнт кореляції	Парний коефіцієнт детермінації	Розрахункові значення критерію Фішера $F_{таб}(k_1=1; k_2=6; p=0,95)=5,99$ і $F_{таб}(k_1=1; k_2=6; p=0,99)=13,74$	Критерій Стьюдента для перевірки коефіцієнтів рівняння $y=a+bx$ на статистичну значущість	
					t_a	t_b
БРОКБІЗНЕСБАНК	$\tilde{y} = -24761,03 + 5,60NA$	0,987	0,974	416,07	1,56	20,40
НАДРА	$\tilde{y} = -21341,69 + 5,78NA$	0,979	0,959	260,07	0,31	16,13
ОЩАДБАНК	$\tilde{y} = -148110,25 + 7,86NA$	0,941	0,885	84,59	1,11	9,20
ПРИВАТБАНК	$\tilde{y} = -852956,31 + 7,32NA$	0,974	0,948	199,81	2,53	14,14
ПРОМІНВЕСТБАНК	$\tilde{y} = -203071,24 + 5,55NA$	0,951	0,905	105,21	1,33	10,28
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	$\tilde{y} = -178875,49 + 6,42NA$	0,971	0,943	180,97	0,90	13,45
УКРЕКСІМБАНК	$\tilde{y} = -271502,99 + 13,49NA$	0,958	0,918	123,68	2,20	11,12
УКРПРОМБАНК	$\tilde{y} = 27452,59 + 4,51NA$	0,979	0,959	254,76	1,17	15,96
УКРСИББАНК	$\tilde{y} = -271282,30 + 7,29NA$	0,986	0,972	384,53	3,07	19,61
УКРСОЦБАНК	$\tilde{y} = -434239,18 + 7,49NA$	0,930	0,864	69,89	2,05	8,36
ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ	$\tilde{y} = 25733,49 + 2,88NA$	0,446	0,199	2,74	0,13	1,65

Висновки. З підвищенням рівня науково-технічного прогресу та розвитком ринкових відносин в Україні стає дедалі очевиднішим, що матеріальні активи не є єдиним чинником забезпечення прибутковості підприємств, існують інші види активів, які не мають речового втілення, але відіграють важливу роль у процесі отримання підприємством прибутку. До таких цінностей належать нематеріальні активи, а також витрати на персонал та адміністративні витрати. Проведений економетричний аналіз також дає підстави стверджувати про високий вплив цих чинників на дохід банку, а оцінка моделей на адекватність до вихідних даних і перевірка коефіцієнтів на статистичну значущість дозволяють з високою точністю прогнозувати дохідність банку.

1. Франчук В.І. Економічна безпека організації як об'єкт теоретичного аналізу / В.І. Франчук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. Збірник наукових праць. – Львів, 2006. – Вип. 1(3). – С. 230–237.

2. Мойсенко І.П. Управління інтелектуальним потенціалом: монографія / І.П. Мойсенко. – Львів: Аверс, 2007. – 304 с.

3. Дамодаран А. Инвестиционная оценка: инструменты и методы оценки любых активов: пер. с англ. / А. Дамодаран. – 4-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1340 с.

4. Мойсеєнко І.П. Регресійний аналіз інтелектуального потенціалу / І.П. Мойсеєнко, М.Я. Демчишин // Актуал. проблеми економіки. – 2008. – № 10. – С. 142–148.

5. Мойсеєнко І.П. Інноваційний аналіз конкурентних переваг підприємства з використанням апарату нечіткої логіки / І.П. Мойсеєнко // Проблеми науки. Міжгалузевий науково-технічний журнал. – 2008. – № 1. – С. 45–49.

6. Климов С.М. Интеллектуальные ресурсы организации: монография / С.М. Климов. – СПб.: ИВЭСЭП, «Знание», 2000. – 270 с.

7. Економетрія: навч. посібник / [В.І. Єлейко, І.М. Копич, Р.Д. Боднар, М.Я. Демчишин]. – Л.: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 352 с.

8. Структура активів банків України. Фінансові результати діяльності банків України // Вісник НБУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/Publication/Of_vydan/visnik.htm.

УДК 621. 43

Я.С. Піцур,
О.С. Сенишин

ВИРОБНИЧА ПРОГРАМА ПІДПРИЄМСТВА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Запропоновано власне визначення поняття «оптимальна виробнича програма» та побудовано алгоритм розробки оптимальної виробничої програми підприємства.

Ключові слова: *оптимальна виробнича програма підприємства, критерій оптимальності, оптимальний план, алгоритм розробки оптимальної виробничої програми.*

Предложено собственное определение понятия «оптимальная производственная программа» и построен алгоритм разработки оптимальной производственной программы предприятия.

Ключевые слова: *оптимальная производственная программа предприятия, критерии оптимальности, оптимальный план, алгоритм разработки оптимальной производственной программы.*

In the given article the own determination of notion of «optimum production program» is offered. The model of choice of the optimum production program is developed.

Key words: *optimum production program of enterprise, criteria of optimality, optimum plan, algorithm of working out of the optimum production program.*